

millî tarihimizin başlangıcı olarak kabul ettiği Malazgirt'in hâtırası için kitapta bir de "Alparslan'ın Rûhuna Gazel" bulunmaktadır.

Eski Şiirin Rüzgârıyla kitabında zeminini doğrudan doğruya tarihî olay ve şahsiyetlerin teşkil ettiği şiirler vardır. Kitap yedi bentlik klasik bir terakibibend olan "Selimnâme" ile başlar. "Başlayış", "Sefer", "Çaldıran", "Toplayış", "Merci-dâbık", "Ridâniyye" ve "Rihlet" başlıklarını taşıyan bu yedi bendde şair, Yavuz Sultan Selim'in kısa fakat kesif hükümdarlığı yıllarına sığın zaferleri tebci eder. Son bent, Yahya Kemal'in şiirleri arasında mersiye karakteri taşıyan tek şiiridir. Hacım olarak bu kadar geniş yer ayırdığı Yavuz Sultan Selim bu şiirde devletin ilk büyük ihtişam hamlesinin yanı sıra doğu seferleriyle İslâmî birliğin teminini de sembolü olur. Yeniçeriye ve Gedik Ahmed Paşa'ya ithaf ettiği gazellelerinde olduğu gibi nâdiren hamâsî ifadelerle başvuran Yahya Kemal, bu tarz şiirlerinde yalnız bir tarih olayına değil onun arkasında devletin millî ve dinî bütünlüğünü ve sürekliliğini de çağrıştırmak ister. Tevhid ve ilâh bu şiirlerin esas temasını oluşturur. Tarihî şiirlerin dışında da dinî duygu açıkça veya dîdâr-ı kibriyâ, Tûr, erbâb-ı neşve, bezm-i ezel, hüsn-i ilâhî, cemâlullah gibi tasavvufî remizlerle sezdirilmiştir.

Kadın bu şiirlerde mâna olarak, bazan mistik duygulara bürünen ebedî bir aşkın sembolü halinde görünür. Madde olarak ise 900 yıllık tarihten, kültür ve sanat mirasından süzölmüş bir zarafet gösterisidir. "Perestiş", "Şerefâbâd", "Bir Sâki", "Mükerrer Gazel", "Söz Meydanı", "Mâhurdan Gazel"de kadın bir aşk ve güzellik çağının rafine şiir diliyle anlatılmıştır. Yalnız Ahmet Hamdi Tanpınar, "Mâhurdan Gazel"de kadının divan şiirinde alışılmamış bir tarzda hayatta ve şehrin içinde görüldüğüne dikkati çeker.

Hemen bütün şiirlerde zikredilerek veya zikredilmese de ima ile temel bir felsefe halinde varlığını sezdirenen motif rindliktir. Doğru şiirin bu çok yaygın hayat görüşü Yahya Kemal'de gelecek endişesi olmaksızın, hali bütün hazlarıyla yaşamak şeklinde tezahür eder.

Eski Şiirin Rüzgârıyla kitabındaki şiirler arasında yer yer şairin sanat ve şiir hakkındaki telakkilerini dile getiren mısralar da vardır. Kitapta özel bir adı olmayıp sadece "Gazel" başlığı ile görünen, belki bu sebepten bir çeşit poetika

özelliği gösteren şiirin her beyti bu sanatın kurallarını ortaya koyar: "Her mısra en güzel mısra (mısra-ı berceste) olan bir şiir olmalıdır. Baştan başa âhenk (armoni) bütünlüğü göstermelidir. Eğer ses yoksa sadece belâgat şiir için kusurdur. Bir şiir, en güzel beyti (beytül-gazel) seçilemeyecek kadar mükemmel olmalıdır. Güzel şiir hikmetli söz demek değildir". Böylece Yahya Kemal'in yazılarında da sık sık tekrarladığı gibi "şiir söylenmeyecek, tegannî edilecektir".

Yahya Kemal'in gazelleri hakkında tenkitçiler, bunların hemen tamamıyla klasik yapıya ve kültüre bağlı olduğunda birleşirler. Yalnız Ahmet Hamdi Tanpınar, Cem-Dyoniosos gibi mitoloji veya Batı kaynaklı birtakım çağrışımlara dikkati çeker. Bu hükme, onun mazmun sistemine uzak kaldığı görüşünü önemli bir istisna olarak ilâve etmek gerekir. "Şiirde lisan, zevk, fikir, mazmun, her şey eskir, yalnız aşk eskimez, her dem tazedir" diyen Yahya Kemal'in bu cümlesinde aşkı bir taraftan şiirde lirizme, diğer taraftan rindlik düşüncesine bağlamalıdır. Birkaç yazısında asıl şiir, öz şiir, halis şiir diye bahsettiği şeyin neoklasik şiirlerine yansması ise divan kültüründeki bir yığın teferruatı olan mazmunları tasfiye ettikten sonra geride kalan tasavvufî-mistik, rindâne, zevke, lezzete, bu dünyaya, öteki dünyaya, kadere ve tevekküle bağlı temaların terakibi suretiyle olacaktır. Bunlara yeni olan ve hemen her şiirinde hissedilen vatan, tarih, medeniyet, sanat gibi muhtevaları da eklemek gerekir.

Eski Şiirin Rüzgârıyla'de vezin دائما aruzdur (bütün şiirleri arasında yalnız "Ok" şiiri başarısız tek hece denemesi olarak kalır). Otuz dokuz gazelden yirmi biri muzâri bahrinde (mefûlü fâilâtü mefâilü fâilün) yazılmıştır. Yahya Kemal'in Türk aruzunun yeknesaklıktan en uzak olan bu veznini tercihi tesadüfî değildir. Ayrıca yine bu otuz dokuz gazelden otuz altısının beş beyitte tamamlandığı görülmektedir. Bu sayı klasik gazelin alt sınırındır. Yahya Kemal'in bu tercihi de ses ve mâna bütünlüğü yanında yalın ifadeyi ve kesafeti aradığını gösterir.

Kitaptaki tahmis ve taşitirler modelleri olan gazellerle her bakımdan ustalıklı bir armoni teşkil eder. Şairin tamamlanmış, müsvedde ve notlar halinde kalmış şiir parçalarını ihtiva eden *Bitmemiş Şiirler*'de de eski tarz denemeleri bulunmaktadır.

Eski Şiirin Rüzgârıyla kitabındaki gazel ve şarkıların çoğu, bazıları ayrı bestekârlar tarafından birkaç defa olmak üzere bestelenmiş bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Yahya Kemal Beyatlı, *Eski Şiirin Rüzgârıyla*, İstanbul 1962; a.mlf., *Edebiyâta Dâir*, İstanbul 1971; a.mlf., *Çocukluğum, Gençliğim, Siyasî ve Edebi Hâtıralarım*, İstanbul 1973; Abdülhak Şinasi Hisar, "Eski Şiirin Rüzgârıyla", *Yahya Kemal'e Vedâ*, İstanbul 1959, s. 79-84; Nihad Sâmi Banarlı, *Yahya Kemal Yaşarken*, İstanbul 1959, tür.yer.; a.mlf., *Yahya Kemal'in Hatıraları*, İstanbul 1960; Ahmet Hamdi Tanpınar, *Yahya Kemal*, İstanbul 1963; Ömer Faruk Akün, "Osmanlı Tarihi Karşısında Yahya Kemal'in Şiiri", *KAM*, V/2 (1976), s. 13-34; Mehmet Kaplan, "Yahya Kemal Şiirlerini Ne Zaman Kaç Yılda Yazdı?", a.e., IX/1 (1980), s. 24-26; "Eski Şiirin Rüzgârıyla", *TDEA*, III, 99-100.

M. ORHAN OKAY

ESKİ ZAĞRA

Bugün Bulgaristan'da
Stara Zagora adıyla anılan
eski bir Osmanlı kaza merkezi.

Karacadağ'ın (Sredna Gora) güneyinde ki verimli ovanın kenarında yer alır. Kuruluşunun eski dönemlere kadar gittiği ve daha önce burada Beroe adlı eski bir Trak yerleşmesinin bulunduğu belirtilir. Romalılar döneminde Augusta Traiana

1530'da
Eski Zağra
mahallelerini
gösteren
bir belge
(BA, TD,
nr. 370, s. 67)

adını alan bu yerleşme merkezi IV ve V. yüzyıllarda barbar kavimler tarafından tamamen yıkılıp yıkıldı. Bizans döneminde yeniden teşkil edilerek Eirenopolis adını aldı. Bu adın Zagora'ya nasıl dönüştüğü ise tam olarak bilinmemektedir. Zagora adı Ortaçağ'ın son dönemlerinde yaygın şekilde kullanılmış olmalıdır. Nitekim Arap coğrafyacılarından İdrisi burayı Zâgoriye olarak anmaktadır (*La Géographie d'Edrisi*, II, 293-294). Muhtemelen 1371 yılında Osmanlılar tarafından fethedilen şehre, bu sonuncu adlandırmaya dayanarak önceleri Eskihisâr-ı Zağra, Zağra-i Eskihisar, Zağra Eskisi ve Zağra; daha sonraları ise yaygın olarak Zağra-i Atık veya Eski Zağra denilmiştir. Şehrin adının "Atık" veya "Eski" ile birlikte zikredilmesi aynı bölgedeki Yenice-i Zağra, Zağra-i Cedid veya Yeni Zağra'dan ayırt etmek için olsa gerektir.

Osmanlı idaresine girdikten sonra Rumeli eyaletinin kazaları içinde yer alan ve uzun süre Edirne'ye bağlı kalan Eski Zağra Osmanlılar'ın ilk devirlerinde bir uç kale şehri durumundaydı. Ancak daha sonra Osmanlı sınırlarının genişlemesiyle bir iç şehir haline geldi. Uzun müddet önemli bir tarihî olaya sahne olmayan şehir, Şehzade Selim'in (I. Selim) babası II. Bayezid'le giriştiği taht mücadelesi sırasında ön plana çıktı. Bu sırada kendisine Semendire sancak beyliği verilen Selim sancağına gitmeyerek Eski Zağra'ya çekildi ve tahta geçmek için gerekli hazırlıkların bir kısmını burada yaptı. Şehir Osmanlı hâkimiyeti döneminde âdeta yeniden kuruldu ve kısa zamanda gelişme gösterdi. Tahrir defterlerine göre 1516'da on sekiz mahallesi ve 2700-2900 dolayında nüfusu vardı. 1530'da da mahalle sayısı on sekiz olup nüfusu 2700-2800 civarında idi. Buradaki yerleşik halkın tamamını Türk ahali teşkil ediyor, şehirde hiçbir gayri müslim bulunmuyordu. Bu durum Eski Zağra'nın bir Osmanlı şehri olarak kurulduğunu göstermektedir. Gayri müslim grupların buraya yerleşmesi, fizikî bakımdan ve nüfus yönünden gelişmenin hızlandığı XVI. yüzyılın ikinci yarısında gerçekleşti. Nitekim 1570 yılına ait tahrir göre, mevcut on sekiz müslüman mahallesi yanında bir de gayri müslim mahallesi teşekkül etmişti. Bu tarihte şehirde toplam 3000-3300 kişi yaşamakta olup bunun 100 kadarını gayri müslim nüfus oluşturuyordu. Bu yüzyılda şehrin bazı kalabalık ve önemli mahalleleri Cami (Câ-

mi-i Atık), Veled-i İvaz, Çırçır Murad, Hacı Mahmud, Debbâğan, Hacı Hasan (Terzi Yûsuf), Mihaliçlü, Hacı Timur Han gibi adlar taşımaktaydı. Şehirde bahçecilik yapıyor ve tarıma dayalı ekonominin yanında bazı meslek ve sanat dalları çok gelişmiş bulunuyordu. Bu dallar arasında dericilik ve deriye bağlı üretim (ayakkabı, çizme, mest vb.) önemli bir iktisadî faaliyet sahası idi. Bundan sonra tekstil ve bununla ilgili iş kolları gelmekteydi. Şehirde özellikle pamuklu dokuma mâmulleri olarak çeşitli bezler ve keçe imalatı, kuşakçılık, takkecilik, terzilik ve kumaş süslemeciliği büyük ölçüde yapılmaktaydı. Bunun yanı sıra kasap, ekmekçi, bakkal ve helvacı gibi gıda mâmulleri dallarında çalışanlar da vardı. Bu meslek ve sanat dallarıyla uğraşanların pek çoğu faaliyetlerini şehirdeki bedestende yapmaktaydılar. Şehirde ayrıca bir bozahâne, bir başhâne ve birçok değirmen de yer alıyordu (BA, TD, nr. 77, s. 469; nr. 370, s. 67). Bundan başka şehir her türlü malın alınıp satıldığı bir de pazara sahipti. Burada 1530'da Gümlüoğlu İmareti ve Karaca Ahmed Zâviyesi'nden başka iki cami, iki mescid ve beş hamam mevcuttu. 1570'te cami sayısı beş, mescid sayısı on iki civarındaydı.

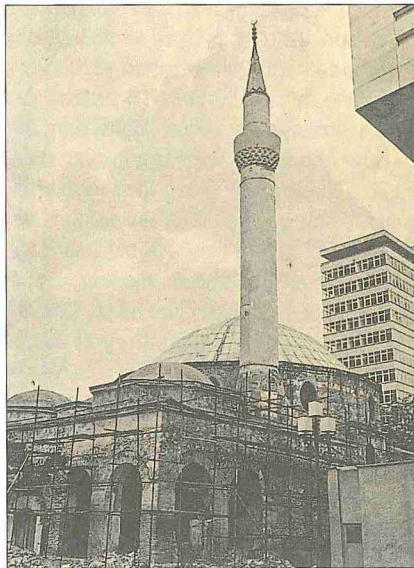
Eski Zağra XVII. yüzyılda da gelişmesini sürdürdü. Bu yüzyılın başlarında gayri müslim nüfus arasında şehre yeni gelip yerleşen Ermeniler vardı. Evliya Çe-

lebi, şehrin on dört mahalleye ve kiremitle örtülü 3000 kadar eve sahip olduğunu yazmaktadır. Burada ayrıca yedi cami, Ali Paşa adıyla bilinen bir medrese, kırk iki mektep, beş hamam, 855 kadar dükkân ve bir bedesten bulunduğu kaydeden Evliya Çelebi şehrin çuha ve akmişe (kumaş) yanında ekmeği, balı, ayvası ve sırası ile de meşhur olduğunu belirtir (*Seyahatnâme*, III, 378-380).

XVIII. yüzyılda bir ara Sofya'ya bağlanan ve gelişmeye devam eden şehir XIX. yüzyılda önemli bazı hadiseler sahne olmaya başladı. Bu yüzyılda XVI. yüzyıldaki nüfus yapısı tamamıyla değişmiş ve gayri müslim nüfus artmıştı. Nitekim 1831 yılında şehrin toplam 18.368 kişilik nüfusunun 5586'sını Türk, 12.782'sini ise gayri müslimler oluşturuyordu. 1853'te çıkan bir yangın şehre büyük zarar verdi. Bu yangında 1270 dükkân ve atölye, on iki cendere, beş han, üç hamam, iki mescid ve bir kütüphane ile bedesten tamamen yanmıştı. Nüfus da muhtemelen bu yüzden gerilemiş, ancak müslümanlarla gayri müslim gruplar arasında belirli bir nüfus dengesi sağlanmıştı. 1858'de on sekizi Türk, on ikisi Bulgar, biri yahudi mahallesi olmak üzere toplam otuz bir mahalle ve 2651 ev vardı. Bu evlerden 1632'si Türk, 833'ü Bulgar, 111'i Çingene ve 75'i yahudi ailelerine aitti. Toplam erkek nüfusu ise 8577 idi. Bunun 3277'si Türk, 4205'i Bulgar, 645'i Çingene, 427'si yahudi olup diğerlerinin milliyeti belli değildi. Ancak Türk nüfusunda giderek hissedilir bir azalma meydana geldi. Bu durum muhtemelen bölgede baş gösteren siyasî olaylarla ilgili bulunmaktadır. XIX. yüzyılın ikinci yarısında Eski Zağra'nın Filibe'ye bağlı olduğu dönemlerde bu azalma daha da arttı. Şehir 1875'te Rusya'nın Bulgarlar'a kurdurduğu ihtilâl cemiyetlerinin faaliyetleri ve 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı (93 Harbi) sırasında büyük tahribata uğradı. Bu olaylar esnasında Türk halkının önemli bir kısmı kendileri için daha güvenli olan iç kesimlere göç etti. Onlardan boşalan yerleri taşradan gelen Bulgar nüfusu doldurmaya başladı. Bu arada şehrin bedesteni Bulgarlar tarafından hapishaneye çevrildi ve daha sonra çıkan bir yangında ise bütünüyle yandı.

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında imzalanan Berlin Antlaşması ile (1878) muhtar bir Bulgaristan Prenslığı ve Doğu Rumeli vilâyeti kurulunca Eski

Hamza Bey Camii - Eski Zağra / Bulgaristan

Zağra Doğu Rumeli vilâyetinin sınırları içinde kaldı. Ancak 1885'te Bulgaristan Prensiği Doğu Rumeli vilâyeti topraklarını sınırları içine kattı. Böylece Eski Zağra da bu prensliğe dahil oldu. Şehir 1887'de 16.039, 1892'de 17.457, 1900'de 19.516, 1910'da 22.033, 1920'de 25.314, 1926'da 28.957 nüfusa sahip bulunmakta ve bu nüfus içinde yıldan yıla azalan bir Türk nüfusu yer almaktaydı. Özellikle 1945'ten sonra hızlı bir nüfus artışına sahne olan ve 1988'de nüfusu 156.441'e ulaşan şehirde çeşitli sanayi dalları bulunmakta olup pamuklu sanayii, kumaş, kimyasal maddeler, gübre imalâtı, tarım araçları, makine parçaları sanayii, sigara, bira ve konserve üretimi önde gelir. Sanayi tesislerinin ihtiyacı Stara Zagora hidroelektrik santralinden sağlanır. Şehrin içinde ve çevresinde üzüm, incir, badem ve nar yetiştirilir.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, TD, nr. 77, s. 459-469; nr. 370, s. 67, 77; nr. 494, s. 422-431; İdrisi, *La Géographie d'Edrisi* (trc. P. A. Jaubert), Paris 1840, II, 293-294; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, III, 378-380; Hüseyin Râci Efendi, *Zağra Müftüsünün Hatıraları: Tarihçe-i Vak'a-i Zağra* (haz. Ertuğrul Düzdağ), İstanbul, ts., tür.yer.; Celâl Aybar, *Bulgaristan Nüfusu*, Ankara 1938, s. 15-17; Hans-Jürgen Kornrumpf, *Die Territorialverwaltung im östlichen Teil der Europäischen Türkei, 1864-1878*, Freiburg 1976, bk. İndeks; Kemal H. Karpat, *Ottoman Population 1830-1914*, Madison 1985, s. 109; Mahir Aydın, *Şarkî Rumeli Vilâyeti*, Ankara 1992, bk. İndeks; Çağatay Uluçay, "Yavuz Sultan Selim Nasıl Padişah Oldu?", TD, VI/9 (1954), s. 86-87; P. L. İnciyan — H. D. Andreasyan, "Osmanlı Rumelisi Tarih ve Coğrafyası", GDAAD, sy. 2-3, İstanbul 1974, s. 23; İlhan Şahin, "XV. ve XVI. Yüzyılda Sofya-Filibe-Eski Zağra ve Tatar Pazarı'nın Nüfus ve İskân Durumu", TDA, sy. 48 (1987), s. 252-254; a.mlf. — Feridun M. Emecen — Yusuf Halaçoğlu, "Turkish Settlements in Rumelia (Bulgaria) in the 15th and 16th Centuries", IJTS, IV/2 (1989), s. 28-31; R. J. Crampton, "The Turks in Bulgaria, 1878-1944", a.e., s. 44-59; Machiel Kiel, "Urban Development in Bulgaria in the Turkish Period: The Place of Turkish Architecture in the Process", a.e., s. 91-92, 141; Pierre Voillery, "Une ville bulgare à l'époque ottomane Eski Zaara (XVIIIe-XIXe siècles)", *Turcica*, XX, Paris 1988, s. 93-112.

İLHAN ŞAHİN

ESKİCAMİ

Edirne'de eski ve çok kubbeli cami geleneğinin en güzel örneklerinden biri (bk. ULUCAMİ).

ESKİCUMA

Kuzeydoğu Bulgaristan ovasında
şimdiki adı Târgovişte olan
küçük bir kasaba.

Osmanlı kaynaklarında Cum'a-i Atîk adıyla da geçen kasaba 1934'ten beri Târgovişte olarak anılmaktadır. Osmanlı hâkimiyeti döneminde teşekkül etmiş olup bir kaza merkezi özelliği kazanmıştır. Ayrıca önemli bir pazar yeri ve İslâmî merkez olarak da dikkati çeker.

Kasaba, XVI. yüzyılın başlarından itibaren Anadolu'dan yoğun Türk göçüne sahne olan bir bölgede XVI. yüzyılın ikinci yarısında kurulmuştur. ESKICUMA kazası ise güneyde alçak bir dağ silsilesi olan Preslav Balkanı tarafından ikiye bölünen büyük bir düzlük sahayı içine alıyordu. Bu bölgeye ait 1479 ve 1485 tarihli en eski Osmanlı tahrir defterlerine göre, burada sadece yerli nüfusun yaşadığı Slavca isim taşıyan dokuz hristiyan köyü bulunmaktaydı. Köylerin hepsi dağların eteklerinde yer alıyordu ve ovada herhangi bir yerleşme mevcut değildi. Bu durum, Osmanlı öncesi dönemlerde bölgenin güvensiz bir yer olduğunu göstermektedir.

Kasabanın güneybatısında 7 km. mesafede bulunan Krumov kale harabeleri bu kasabadan önceki yerleşim yeridir. Bizans İmparatoru Justinian tarafından kurulan kale, VI. yüzyıl sonlarında Slav saldırıları sebebiyle yıkılmıştır. Bulgar Krallığı zamanında zayıf bir şekilde yeniden kurulduysa da 1393'ten önceki iç karışıklıklar veya Osmanlı akınları sırasında tahribata uğramış olmalıdır. Varna Savaşı (1444) esnasında bölgenin büyük ölçüde boşalması ve ıssızlaşması, XV. yüzyıl sonlarında başlayan ve XVI. yüzyıl başlarında yoğunluk kazanan yörük yerleşmesine müsait bir zemin hazırladı. Yeni kurulmuş olan yörük köylerinin bir idarî ve ekonomik merkeze ihtiyaç duymaları, ESKICUMA'nın bir kasaba olarak gelişmesine yol açtı. Burası hakkındaki ilk kayıtlar 1579 tarihli Niğbolu sancağı tahrir defterinde bulunmaktadır. Buna göre kasabada doksan beş hâne, kırk bir mücerred (bekâr) müslüman; yedi hâne, dokuz mücerred hristiyan nüfus yaşamaktaydı. Müslüman nüfusun % 14'ünü sonradan İslâmiyet'i kabul edenler teşkil etmekte olup toplam nüfus 450-500'e ulaşmıyordu. Ayrıca burası bu dönemde pazar yeri olma özelliği de taşıyordu. XVII. yüzyıla ait cizye defterlerine (1622, 1648

ve 1692) göre küçük bir hristiyan topluluğu güneydeki dağlık kesimden inerek kasabaya yerleşmiş, bunların bir kısmı sonradan İslâmiyet'i kabul etmiştir. 1692 tarihli *Cizye Defteri*'nde ise (Sofia National Library, OAK, nr. 13/60) kasabada seksen altı hristiyanın bulunduğu kayıtlıdır. 1752 tarihli *Avânz Defteri*'nden de (BA, MAD, nr. 2846, s. 74-76) burada 373 müslüman hâneye karşılık yirmi iki hristiyan hânenin mevcut olduğu anlaşılmaktadır. ESKICUMA, XVIII. yüzyılın sonlarında ve bilhassa XIX. yüzyılda yılda bir defa kurulan panayırı ve bir zenaat merkezi oluşu ile önemli bir kasaba halinde gelişme göstermiştir.

1260-1261 (1844-1845) tarihli *Temetuat Defterleri*'ne göre ESKICUMA'da, 291 hristiyan hânenin oluşan bir varoş ile 843 müslüman hânenin bulunduğu on bir mahalle vardı. Böylece % 94'ü müslüman Türk nüfustan meydana gelen bir kasaba iken doksan üç yıl içinde bu nisbette düşüş olmuş ve genel nüfus içindeki müslüman Türk nüfusunun oranı % 74'e gerilemiştir. Bu gerileme daha sonra da sürdü; her iki kesimin nüfusunda artış görülürken nüfus oranlarındaki seviye giderek hristiyan nüfus lehinde kapanmaya başladı. Nitekim 1290 (1873) tarihli *Salnâme-i Vilâyet-i Tuna*'dan, 1325 müslüman hâneye karşılık hristiyan hâne sayısının 717'ye yükselmiş olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre müslüman nüfus nisbeti % 65'e inmiştir.

XVII ve XVIII. yüzyılın başlarında kazadaki hristiyan köylerinin dokuzundan yedisi kısmen ihtidâlar, kısmen de kasabaya ve Vardun köyüne vâki göçler neticesi tamamiyle İslâmlaştı. Buna karşılık kazadaki otuz yedi müslüman köyünde başka bir gelişme görüldü ve bu köylere hristiyan nüfus yerleşmeye başladığı gibi mevcut hristiyan nüfusta da artış meydana geldi. 1290 (1873) tarihli *Salnâme-i Vilâyet-i Tuna*'ya göre Işıklar, Dalgaç, Elvanköy ve Yavaşköy'de nüfusun çoğunluğunu hristiyanlar oluşturmuyordu. Kasaba ve köylerdeki bu de-ği-

Eskicuma
Saat Camii'nin
kitâbesi
(M. Kiel
fotoğraf
arşivi)